

Vjekoslava Jurdana
Lovran

IZMEĐU NEBA I ZEMLJE

Jurjica Vesna Gržalja: *Va fjiolicami plavet neba*,
Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 2010.

Početkom 2011., točnije 6. siječnja, u Rijeci je javnosti predstavljena zbirka čakavskih pjesama *Va fjiolicami plavet neba* Jurjice Vesne Gržalje. Riječ je o jezičnom/poetskom ambijentiranju u primorsku, istočnokvarnersku životnu građu, pri čemu autorica poima zavičaj kao individualnu gestu, kao mjesto gdje usisavamo jezik, kao mjesto egzistencijalne punine. Tako lokaliziravši temu, autorica je odlučila iz minimalističke perspektive promotriti svoj zavičaj. Stoga, (i) u ovoj poeziji, kao što je to nazočno i u antologijskoj Gervaisovoj, svakodnevnica postaje središnja figura za promišljanje politike i filozofije identiteta. Vesna Gržalja tako predstavlja u svojim pjesmama svakodnevni dio života, skroman u svojoj predmetnosti, ukazujući da upravo u svakidašnjem mali čovjek neprekidno dolazi do izražaja, ne mijenjajući se ili ne tražeći da mijenja ono što ga okružuje. Riječ je o prostoru mirnoće, kojem se autorica predaje poput sidra koje joj je potrebno da bi bolje učvrstila onu stabilnost koja postaje sve nesigurnijom. Tako je stvoren (poetski) prostor identifikacije pojedin(a)ca i mjesta, pri čemu djetinjstvo ima središnju ulogu. Upravo poetičkim konspektom djetinjstva projicira se zavičajnost, čiju jezgru čini zaštićeni svijet. Stoga ova poezija otkriva prizore krajolika i zaustavljenih slika, izvan političkoga, "gustoga", "jako-ga" vremena. A sve u lokalnom prostoru koji se shvaća kao ono što je prirodno, autentično, izvorno, a ne u globalnome, vanjskom, neprirodnom, nametnutom pa i lažnom. Ovdje se bira ono što je maleno, neugledno, svakidašnje, i na to usmjerava svu svoju pozornost. To se osobito iskazuje u prva dva poglavlja zbirke, naslovljenima "Na velu foškajice" i "Dišeći hlibčić". Ondje se nižu stihovi koji detaljno opisuju neki dio obiteljske prošlosti. Odnos između članova obitelji, kao skupine koja nastanjuje određeni prostor, zemlju, opisan je na idiličan način, pri čemu se kao preduvjet izgradnje osobnog ili kolektivnog identiteta postavlja neraskidiva veza s Majkom Zemljom. Govoreći o svojim precima, autorica kaže da su "med gromačama korene pušćali/ da bi mi znali ki smo i ča smo". Obitelj je prostor mogućeg ostvarenja pojedinca, i u tom ostvarivanju osobni se činovi i postignuća isprepleću s obiteljskom poviješću. Stoga obiteljska povijest ima posebnu ulogu u tekstu,

ali i kontekstu ove pjesničke zbirke. Riječ je o specifičnim obilježjima tradicijskoga mediteranskog društva, u kojem je obitelj nezamjenjiv modus postojanja individue pa svatko jest ono kakvim ga definiraju obiteljske veze. U tom tradicijskom društvu nema cjelovite individualne osobnosti, a kuća je točka okupljanja svih članova obitelji.

Autorica cijelom zbirkom poručuje kako je neophodno, odnosno egzistencijalno važno, kako bi rekao Adorno, "biti kod sebe sama, kod svoje kuće", osobito u današnjem vremenu sveopće i agresivne globalizacije, relativnosti i jednoličnosti suvremene civilizacije. Vesna Gržalja vraća se korijenu i polazi od idilične slike male ljudske obitelji, poput otoka u gomili. I gradi eidetske slike zapamćene percepcije, kojima uskrisuje izgubljeni svijet u njegovoj osjetljivoj realnosti, birajući domaći, nestandardni jezik kojim se govorilo u njezinoj obitelji i zavičaju. To su slike jednog povratka vremena, vremena krajolika i zaustavljenih pokreta.

Iz rodne vizure gledano, vrijeme u lokalnom prostoru, izvan "gustoga" političkoga vremena, povezano je sa ženstvenošću i smatra se prirodnim temeljem doma i zajednice, u koje prodire sfera muškoga, globalnoga. I u ovoj poeziji (baš kao i u Gervaisovoj), usmjerenoj na autentični svijet lokalnoga, nema "jakih" muških likova. To su nonići, stariji muškarci, ili očevi – umorni, bolesni... oronuli od rada, obično podređeni ženi. To je svijet matrijarhata gdje su žene od najtvrdre građe, odlikuju se krjepošću zanemarivanja vlastitih potreba i darom samokontrole. Riječ je o vrsti predfalokratske zajednice, femininog svijeta izgubljena zavičaja, čime se ukazuje na žensko prostorno/geografsko tijelo. Ovdje dom i žena opisuju jedno drugo, tvoreći preostalo krhko utočište u svijetu agresivnih promjena. Stoga se ženi dodjeljuje i uloga čuvarice, stupa doma, uloga one koja kao majčinski lik drži obitelj na okupu. Žena je prisiljena preuzeti mnoge uloge kako bi sačuvala temelje svoje kulture. To su žene u tradicionalnom tijelu, dakle žene kućanice, majke i bake.

Kao takve, one su prikazane kao okupljačice i zaštitnice svekoliko reducirana svijeta. One utjelovljuju Hrabrost, Dobrotu, Žrtvu, Patnju, Strpljivost, Hraniteljstvo, a kao ruralne subalterne žene koje prihvaćaju svoju sudbinu kao normu, potpuno su različite od (urbanog) ženskog u krizi i otporu.

No autorica, ne staje ovdje. Već u drugome poglavlju, iako slijedeći nit poveznice sa svojim precima, a riječ je o ženskoj pupčanoj vrpci, metaforiziranoj u pojmu "plašćenice", ona najavljuje svoj svijet. Svijet krize. Tako uranja u dubine svojega bića, što ispisuje, primjerice, u pjesmi *Dumboka*.

Jer, Jurjica Gržalja svojim prikazom idiličnog (izgubljenog) svijeta, stvara poeziju nepomirenosti za izgubljenim rajem, poeziju koja teži očuvanju ostatka kao i prenošenju edenske iskre kroz vjetrometine vremena. Ta će joj/nam iskra pomoći da otkrijemo i sačuvamo sebe, kao i one koje dolaze, kojima smo podarile/i život. Tako u trećem poglavlju, "Kusić sriće", sviće autorica preispituje svoju sadašnjost, nastojeći sačuvati prošlost i darovati smisao budućnosti. Ona i kao pjesnikinja, ali i kao žena, a nadasve majka, ima svoje poslanje, sačiniti svojim riječima, kao i životom, svojevrsnu vremensku kapsulu. U njoj pohranjuje svu popudbinu, sve blago, sav miraz i kreće u transcendenciju (četvrto/posljed-

nje poglavlje "Svitlo treba vaŕgat"), pa prostor zemlje biva zamijenjen pogledom ka Nebu/nebu, a pitanje smisla ŕivota pojedinca biva eksplicitno postavljeno kao trajna dilema. Moć i nemoć, osobito u kontekstu ŕenske sudbine.

Time pjesnikinja biljeŕi svoje pamćenje, ali i pamćenje kulture. Ova je poezija dakle čin pamćenja, kako jezika, tako i tradicije. Tome pridonosi i rječnik ("Rabljene besede/ča je ča") priloŕen na kraju zbirke.

Da je riječ o proŕimanju teksta i konteksta, fikcije i faksije, kao poetici imanentnoj recentnoj ŕenskoj pjesničkoj (čakavskoj) produkciji na Kvarneru, svjedoči i oprema knjige. Naime, njezino izdavanje i predstavljanje javnosti u cijelosti je rezultat angaŕmana cijele autoričine obitelji. Tako je akvarele na ovitku i u knjizi naslikala autoričina unuka Magdalena Ruŕa Grŕalja.

Zamišljena kao pjesnički, ne odveć pretenciozni ispis, odnosno kao (knjiŕevnomjetnički) artefakt obiteljske povijesti, zbirka Jurjice Vesne Grŕalje, zapravo otkriva da je, iako je riječ o prvoj autoričinoj zbirci, njezin iskaz zreo. O tome svjedoči i vrlo uspješno predstavljanje knjige i prijam kod publike. Štoviše, pojedine pjesme ukazuju i na drukčije/nove tematsko-sadržajne i formalne značajke. Upravo su to signali koji nam ukazuju da autorica nije još izrekla sve u svojem samozatajnom pjesničkom poslanju na čakavštini.